

3.6 Hoe bouw je meer structuur in?

Alle auteurs met ervaring in leerstoornissen en muziek of woord leggen de nadruk op **extra structuur**. Wat betekent dit concreet in een klassituatie?³

3.6.1 Visuele structuur

- **Visuele structuur in nota's**
 - ✓ gebruik kleuren, contrasterende kleuren trekken de aandacht
 - ✓ maak alles groter, maak kopies van A4 naar A5, gebruik een groter lettertype
 - ✓ zorg voor hoog contrast wit-zwart of geel-blauw
 - ✓ kies een duidelijk lettertype dat veel witruimte geeft bv comic of arial
 - ✓ gebruik nooit een cursief lettertype, leerlingen zien het verschil niet tussen recht en cursief; vervang door vet of onderstrepen
 - ✓ voeg tekeningen toe, gebruik cartoons en wit-zwart tekeningen als je de tekening als uitleg wil gebruiken
 - ✓ overlaad niet met onnodige tekeningen en visuele details
 - ✓ trek kaders, maak woorden vet
 - ✓ maak gebruik van witruimte, voeg witruimte toe tussen paragrafen
 - ✓ zet titels steeds bovenaan het blad

- **Visuele structuur aan het bord**
 - ✓ ondersteun je woorden met visuele hulpmiddelen op het bord: een tekening, een titel, nieuwe begrippen
 - ✓ schrijf leesbaar en groot genoeg
 - ✓ gebruik een herkenbaar standaardschrift
 - ✓ lees alles voor wat je schrijft zodat leerlingen met dyslexie weten waarover het gaat en op geheugen kunnen noteren
 - ✓ vermijden een bord vol nota's en losse woorden, veeg het bord regelmatig genoeg

³ Geraadpleegde literatuur: Cooreman, A. & Bringmans, M. (2002). *Ik heet niet (b)dom, leren leven met leerstoornissen*. Leuven: Acco.

- **Visuele structuur voor muziekonderwijs**

- ✓ vergroot de notenbalk
- ✓ voeg extra kleuren toe, bijvoorbeeld de derde lijn in een andere kleur of de noten tussen de lijnen in een andere kleur
- ✓ leerlingen met dyslexie zouden meer moeite hebben de discriminatie van noten bij tertsen (Birgit Jaarsma, 2002)
- ✓ markeer de woorden onder de noten
- ✓ voeg maatstrepen toe bij de woorden

3.6.2 Auditieve structuur

- **Auditieve structuur bij opdrachten**

- ✓ herhaal of paraphraseer wat een medeleerling zegt, de leerling met leerstoornis verstaat de medeleerling dikwijls niet
- ✓ praat rustig en pauzeer tussen de instructies
- ✓ gebruik korte instructies
- ✓ herhaal instructies en voeg andere ondersteunende middelen toe: tonen, schrijven, tekenen,
- ✓ kijk de leerling aan en herhaal de instructies met direct oogcontact, raak eventueel ook lichtjes aan, laat de leerling jou aankijken.
- ✓ stel vragen en check of de leerling je uitleg begrepen heeft
- ✓ laat de leerling je instructie of uitleg zelf herhalen
- ✓ leg moeilijke woorden ook eenvoudig uit, herhaal die uitleg regelmatig
- ✓ vraag of de leerling dit of dat woord kan uitleggen
- ✓

- **Auditieve structuur in de muziek**

- ✓ herhaal een passage meerdere keren, laat horen op vraag
- ✓ oefen eerst het ritme, dan de melodie op na of noe, dan de noten met namen
- ✓ leer een muzikale zin als zin onthouden, werk niet maat per maat
- ✓ laat bij een dictee het ritme en de noten afzonderlijk noteren, eerst het ritme dan de noten
- ✓ geef auditief oefenmateriaal als CD of DVD mee naar huis

3.6.3 Stappenplannen en oplossingsstrategieën

- ✓ ontwikkel stappenplannen voor ingewikkelde processen, elke stap is een handeling of een vraag of een antwoord
- ✓ laat het stappenplan gebruiken
- ✓ doe niet alles tegelijk, zorg dat de stappen duidelijk zijn, doe voor, toon wat je doet met je handen, toon wat je doet met je voeten, toon wat je doet met je ogen, toon wat je doet met je ademhaling, toon de houding, toon hoe je alles samen doet
- ✓ laat deelprocessen oefenen en dan het geheel bv eerst het ritme, dan de noten, dan het ritme en de noten

3.6.4 Voorspelbaarheid

- ✓ kondig duidelijk aan wat er gaat gebeuren, maak de volgorde visueel duidelijk
- ✓ bespreek duidelijk wat je verwacht, noteer de afspraken op papier en lees dit samen door, trek de aandacht op de consequenties van de wat op papier staat bv er staat examen op 4 april, dat betekent dat je in de week van 30 maart ook herhaalt voor het examen
- ✓ maak impliciete afspraken of regels ook expliciet bv herhaal dit wil zeggen dat je al die woorden ook met eigen woorden kan uitleggen, let op wil nu zeggen dat je naar het bord kijkt en niet met je buur babbelt
- ✓ verwittig op een expliciete manier als een bepaald gedrag storend is, benoem het gedrag en zeg welke sanctie er kan volgen
- ✓ bespreek bij storend gedrag welk gedrag je wenst te zien, benoem en toon het gewenste gedrag

3.6.5 Structuur in de organisatie

o **Organisatie van de omgeving**

- ✓ geef vaste plaatsen en houd hierbij rekening met de problemen en de behoeften
- ✓ varieer de plaatsen regelmatig
- ✓ vooraan: leerlingen die snel afgeleid zijn, leerlingen die nood hebben aan veel individuele interactie met de leerkracht
- ✓ achteraan: leerlingen die steeds achterom kijken om te zien wat daar gebeurt, leerlingen met nood aan controle
- ✓ op de zijkant: leerlingen met nood aan controle, leerlingen die snel last hebben van omgevingslawaai
- ✓ alleen: leerlingen die de anderen afleiden en dit niet kunnen beheersen, leerlingen met nood aan controle of leerlingen met autisme
- ✓ naast een leerling die goed noteert: leerlingen met dyslexie, ADD en NLD zodat ze gebruik kunnen maken van de nota's om eigen nota's aan te vullen
- ✓ naast een leerling die goed en geduldig uitlegt: leerlingen met leerachterstanden, leerlingen met leerstoornissen
- ✓ zet een leerling met ADHD of ADD niet in de buurt van een venster en ook niet op een plaats waar het zonlicht speelt
- ✓ zorg voor rust bij het begin van de les: fluister, schrijf wat je wil zeggen op het bord, start met een herkenningsmelodie of startritueel, ...
- ✓ zorg voor regelmatige rustmomenten tijdens de les: ontspanningsoefeningen, luistermoment, ...
- ✓ zorg voor afwisseling, langer dan 7 à 10 minuten eenzelfde activiteit is het maximum voor kinderen, varieer luisteren met per twee oefenen, klassikaal oefenen met individueel oefenen, ...
- ✓ structureer de werkplek van leerlingen ADD, ADHD, autisme, dyspraxie, zeg wat er mag liggen en volg dit op
- ✓ voorzie een extra schrijfset voor vergeetachtige leerlingen en vooral voor leerlingen met ADHD en dyspraxie

o **Organisatie thuiswerk**

- ✓ stimuleer het thuiswerk met een beloningssysteem
- ✓ betrek de ouders, zorg voor duidelijke getypte instructies
- ✓ ondersteun het thuiswerk met aangepaste materialen als CD of DVD
- ✓ ontwerp een dagelijks activiteitenblad en noteer daarop het uur waarop de leerling kan oefenen (houd rekening met de individuele situatie: eten, hobby's, ..), laat dit door de ouders aftekenen
- ✓ maak een vragenblad met mogelijke vragen voor herhalingen en examens
- ✓ oefen de voorstelling zo concreet mogelijk: met publiek, voor de spiegel, ...